

Egy dénár*

(Mt 20,1-16)

A mai vasárnap kimarad a sorozat folytatása a felolvasott evangélium miatt. Az egyik szeptemberi vasárnap, éppen három éve, a mise végén beszélgettünk az adyligeti kápolna kapujában. Egy négygyerekes anya elmondja, hogy a férje meg a gyerekek nem tudtak eljönni a misére, de férje megbízta őt: figyelje, hogy megemlítem-e prédikáciomban megint az egy dénárt. Naná, hogy megemlítettem! Pár szóval, de vastagon! Az utóbbi öt-hat évben ritkán hallható szentbeszéd tőlem dénár nélkül. Idézek a beszélgetést megelőző beszédem szövegéből: „Mi az, amit nem akarunk, nem teszünk, és nem vállalunk? Csak azt, amit Jézus mutatott nekünk. Mit mutatott? Kivonult a termelésből – már akkor, amikor a termelés még nem támadta meg pusztá életünket is, de megtámadta az örök életet. Mivel támadja ez a csúnya termelés? Azzal, hogy lehetővé teszi a Mammon imádását, a többet birtokolni akarást, az egy dénár elutasítását, s a reciprocitás, a kölcsönösség nem-vállalását. Mit jelent ez a nem vállalás? Ezt: nem vállalom, hogy ahogy magamnak kívánom, úgy tesztek veled is.”

A mai vasárnapon viszont nem kell figyelnie senkinek, hogy megemlítem-e, mert az egy dénár az előírt textus – ahogy hallottátok! Ha tetszik nekem ez az egy dénár, ha nem – erről kell beszélnem. Azt emlegetem de-rüre-borúra jó egynéhány éve, hogy a mennyek országát példázó gazda a napszállat előtt egy órával munkába

állónak is bizony egész napi bért, azaz egy dénárt fizet. Miért tesz így? Csak azért, mert ennek a szerencsétlen fló-tásnak – aki a nap nagyobb részét csak átátsorogta Budán, a Moszkva-téren vagy más ilyen helyen –, ennek is szüksége van arra, hogy újratermelő-jenek energiái, hogy el tudja látni a családját stb. – ha már a Jézus korabe-li Izraelben egy dénár volt a napi munkabér. És annyi volt! Többek között azért is gondoltam ezt, mert a mennyei Atyának nincsenek kiváltságos gyerekei. Aki dolgozni akar, annak járnak az Isten által megteremtett Föld javai. Akik meg nem akarnak dolgozni, azoknak nem jár semmi. Akik pedig akarnak dolgozni, azoknak mindnek jár az egy dénár. Hiába nagyon tehetséges vagy szorgalmas valaki, akkor is csak egy dénár jár, mert a tehetségesnek is, meg a szorgalmasnak is – csak egy gyomra van, s az ő lábára is csak egy pár cipő fér. S ha tokaji aszút szeretne valaki önteni a torkába, meg kell várnia, amíg jut a hat és félmilliárdnak is. Ha váltás cipőt akar, meg kell várnia, amíg jut a hat és félmilliárdnak is, s a többi. Ellenvetés: nem lehet egyszerre legyártani hat és fél milliárd pár cipőt, ezért egy váltás cipőnk lehet akkor is, amikor még nincs mindenkinek két pár cipője. Nagyon okos a panasz, jó lo-vagom, Pázmán – kezdem Arannyal, s folytatom magam: de a harmadik pár cipőt már csak akkor vásárolhatod meg, amikor mind a hat és félmil-liárdnak van már két pár cipője. Hát

ezt a testvéri, ezt a családi rendet biztosítaná a példabeszédben emlegetett egy dénár, mert az egy dénárból neked is csak annyira telik, mint nekem.

De hát nemcsak adyligeti templomkapu előtti beszélgetés van az életemben. Az egyik csoporttalálkozáson megmagyarázta nekem egy már több mint 50 éve Bokor-tag, egy 70 feletti öregúr, hogy az üdvösséget jelenti az egy dénár, amit a nem-zsidók hamarabb kapnak meg a példabeszédben, mint a választott nép tagjai... s ezért a példabeszédet lezáró logion: így lesznek az utolsók elsőkké.

Mi következhetik ezután? Annak az eldöntése, hogy kinek van igaza. Ezért aztán senki sem csodálkozhatik azon, hogy az elmúlt héten áttanulmányoztam az ide vonatkozó századvégi (20. századvégi) külföldi szakirodalmat. A belföldit nagyon sok okon nem. Főleg azért nem, amiért nem harangozott a kurátor – püspök-érkezőskor. Miért? – kérdezi a püspök. Ezer oka is van – mondja a kurátor. Mi az? Az első: nincs haragunk... A püspök: A többit már nem kell elmondanod, fiam! Hozom a külföldiből elsőt is az utolsó három vers parafrázisát, kifejtő fordítását.

A tulajdonos emlékezteti a tiltakozót arra, hogy egy dénárban egyeztek meg: ez a jogos bér a munkájáért. Szerződésük érvényben van. Felszólítja tehát, hogy vegye a bérét, és menjen stb. Nem folytatom, mert csupa okosakat mond. Csak még a végét: Máté újból hozza az elsőt és az utolsót, és azt mondja, hogy a jóság következtében lesznek első az utolsókból, és a szeretetlenség következtében lesznek az első utolsókká. Mondja mindezt a már '76-ban meghalt német lutheránus professzor, Walter Grundmann. De az „Érted vagyok” folyóiratunkból megtudhatjuk [4. o. 2. hasáb], hogy Máté csak odacsapta ezt a befejezést az elsőkről meg az utolsókról, de semmi köze sincs a dénár-történethez.

Számomra a szentírásfordítások és értelmezések királya a Traduction oecuménique de la Bible. 1972-ben készült francia protestánsok és katolikusok közös munkájaként. Az én példányom 1983-ból való, az van ráírva, hogy húsz évvel ezelőtt már kétszáz-negyvenezer példánynál tartottak. Rövid betűneve: TOB. Összesen ennyi magyarázatot fűz a példabeszédhez: Jézus meg akarja magyarázni,

* Adyligeten 2005 szeptemberében elhangzott beszéd

hogy Isten jósága meghaladja a bérfizetés emberi kategóriáját, aminő a jogos bér..., s arra hív, hogy ne legyünk irigyek Isten szeretetének, bőkezűségének láttán. Ez a mondat számomra annyit jelent, hogy a TOB szerzőgárdája nem vállalkozott arra, hogy megfejtse a példabeszéd teljes jelentéstartalmát. Nem csodálkozom..., veszedelmes is az!

Jöjjenek a németek. Egyikük – E. Fuchs – azt állítja, hogy ezzel a példabeszéddel éri el a Máté-evangélium a maga csúcspontját. Ez már tetszik nekem! S mi okon éri el? „Mert a totális követelmény átalakítja az értelemszerű kontrapontot totális Istenre utaltsággá, melyben az Isten kegyelmes igényének az eseménye a döntő mozzanat, ami egy radikális követelmény tartalmává lesz: az igennek megfelelően cselekedni!” Ezt a mondatot nem kötelező megérteni. Nekem sem igen sikerült – talán azt mondja, hogy jónak kell lennünk!? A németek így fogalmazznak. Ők értik? Nem hiszem. S azt sem, hogy ennek a jézusi ság-ségnek illusztrálására találta volna ki történetét Jézus.

Most már jöhetnek... a magyarok. Jobb híján, csak magam. A példabeszédet megelőzi a gazdag ifjúról szóló történet, amely megszomoríthat minden gazdagot, s megdöbbeníti a tanítványokat: Akkor ki üdvözülhet? Az áldott Péter emlékezteti Jézust, hogy ők mindent elhagytak ám érte, s várják jutalmukat; megtudják Jézus Péternek mondott szavaiból, hogy megnyugodhatnak, mert százannyit fognak kapni e földi életben, s az örök élet csak ráadás lesz. Ezután mondja Jézus: hasonló a mennyek országa egy gazdához, aki egy dénárt fizet annak is, aki csak egy órát dolgozott. Mondok egy magyarázatot. Lehet, hogy a magyarázat nem jó. Nem jó egyáltalán, vagy önmagában jó volna az, csak valakiknek – nekem, vagy neked, vagy neki, vagy nekünk – nem lesz jó. Ha jó nem is lesz, de érthető lesz, arról kezeskedem. Lássuk!

Ha a tevé át is bújik a tű fokán, aki gazdag, semmiképpen nem lehet jó az Istennél – ez világos, mert írva van: Boldogok a szegények, és jaj a gazdagoknak! De akkor a tanítványoknak hogyan lehet százannyi földjük meg házuk, mint amennyit elhagytak? Az az hogyan lehetnek a tanítványok gazdagok? Úgy, hogy előbb százannyi testvérük és nővérük lett: Nem volt közöttük egyetlen szűkölködő sem, mert akiknek földjük vagy házuk volt, eladták azokat... Az Apostolok cselekedeteiből vett citátum azt mutatja, hogy a tanítványok megértették a példabeszédet. Aki közejük állt, nem negyed- vagy fél-ebé-

det kapott, hanem egészet – az első perctől fogva – mint a gazdagok.

A gazdag keresztény – abszurd elmentmondás. De a szegény keresztény is az. A tanítványoknak saját bevallásuk szerint nem volt a három év alatt Jézus mellett semmiben sem hiányuk. A szegény kereszténynek nincs jézusi tartalma, értelme, az csak Nagy Konsztantin-i fikció! Ha szegény, csak azért szegény, mert nincs százannyi testvére és nővére. Ha van, akkor már nem szegény, mert ami azoké, az övé is.

Van még egy függelékem is: Isten, aki megteremtette a világot, nem manicheus; nem mondja, hogy az anyag rossz. A szőlő is anyag, a tokaji szőlő is anyag, s az ötputtonyos aszú is anyag, és nagyon jó anyag. De jelenleg hat és félmilliárd gyereke van az Istennek, és nem ismeri a kivételezést. Mindenkinek kell jusson belőle, ha évi egy likőrös pohárral, akkor annyival. De semmi kifogása nincs az ellen, ha jut mindegyikünknek évi fél liter is. Nincs, mert Isten nem manicheus, aki rossznak tartja az anyagot. Isten jónak tartja az anyagot, hiszen ő teremtette – ez a bonum practicum, az anyagi, a nem erkölcsi értelemben vett jó!

Gazdagság és szegénység addig van, amíg nincs osztozás. Elgondolható az olyan keresztény, aki nem akar osztozni? Sok minden elgondolható. A fából vaskarika is, meg az osztozni nem akaró keresztény is elgondolható? Oh nem! Ez a fából vaskarika megtapasztalható. Hol? Akárhol. Ebben a kápolnában is. Most is. Éppen annyi van belőle, amennyien most itt vagyunk. Add, Uram, hogy eltűnjön körünkől ez a fából vaskarika, ez a jézusi képtelenség. Add, hogy megértsük: az egy dénár nekünk tökéletesen elég, ha a testvérünknek is csak annyi jut. Ha osztozánk, felmenne a dénár árfolyama, a pénz anyagi és erkölcsi árfolyama, a pénz becsülete. Ha osztozánk, Isten új nevet találna ki a Sátánnak. Jézus nem nevezné többé Mammonnak. Nem bizony, mert a pénz csak addig Mammon, amíg nekem több van belőle, mint neked, vagy neked, mint nekem. Ha Neked is ugyanannyi van belőle, mint nekem, akkor már nem Mammon.

Valóban csúcs ez a példabeszéd. De nem Máté csúcsa, hanem Jézusé. Nem Máté zsenialitásáról beszél – Máté meg sem értette, azért biggyesztette a végére az elsőket meg az utolsókat –, hanem Jézuséről, hogy az egy dénár lehetővé teszi az Országot. Ha nem verekszem a kettőért – a pleonexia, a többet birtokolni akarás ördögétől hajtva, ha megvárom, hogy pl. az egy dénár a hadi kiadások megszünte folytán kettőt érjen, akkor

ráérek kincseket gyűjteni, amelyeket a moly s a rozsdá meg nem emész. Ráérek utánamenni a fizetésképtelen keresletnek, akkor ráérek segíteni azoknak, akik rászorulnak segítségemre. Akkor megvalósul Vörösmarty jézusi álma: „Testvérim vannak, számos milliók. Ők védnek engem, én megvédem őket. Nem félek tőled, Sors, bármit is akarsz.” – És ez az álom a felvilágosodás álma. A vallások dogmáinak a világából az istenadta emberi természethez visszatérés álma. Mert ez a természetünk az Isten természeté. Ez az álom az Istené. És Jézus az Isten álmát álmodja. Ez a Vörösmarty-féle álom pedig azonos Jézus álmával az Isten Országáról.

Az elmúlt napokban volt egy papi találkozó, s az egyikük ezzel a mondattal kedveskedett nekem: ’89 óta egyfolytában az osztozkodásról beszélsz, de csak beszélsz, és nem osztozol. Megkaptam a magamét. Hát mért nem teszem? Mert még senki el nem jött hozzám ezzel: Osztozzunk! Ha eljönne, akkor megbeszélhetnénk a módját. Kitanultam a módját. Piarista vagyok. Egyházam kétezer esztendő tapasztalataival rendelkezem. Tudom, hogy kell csinálni. Tudom a szeretesség történetéből. De amit gyűjtöttem életem folytán, azokkal osztom meg, akik hajlandók azt csinálni, amit Jézus csinált. Ő nem kibucot, nem téeszt csinált, hanem embereket gyógyító-tanító vállalkozásba fogott, s biztosította ott az Isten jelenlétét. Hogyan? A maga személye által. ’89 óta egyfolytában várom ’89 óta művelt szájjáratásom eredményét. A KIO-ban pedig már ’68-ban megírtam, hogy a jézusi adásnak tulajdonformája is van. Türelmesen és nagyon türelmetlenül várom valakik jelentkezését. Szinte mást sem várok. De objektumot nem építek, lakása van mindenkinek. Előbb meg kell állapodnunk, hogy mit fogunk csinálni, s aztán összeköltözhethetünk, s elkezdhetjük csinálni, ami elhatározottunk. A legelső az, hogy megállapodunk abban, hogy mivel biztosítjuk a magunk számára Jézus jelenlétét. ’36-ban ott hagytam a szülői házat, s elmentem Vácra, a piaristák noviciátusába, s ott megmondták nekem, hogy mit csináljak. Azzal kezdték, hogy letérdepeltek imádkozni.

A példabeszéd tegnapi, mai és holnapi jelentése, hogy Marxnak igaza van. S ha valaki a szájára meri venni Jézus nevét, annak tudnia kell ezt. S ha Marx becsődöl, csak azért csődöl be, mert Jézusnak nincsenek tanítványai. Ha volnának, akkor megvalósulna Marx igaza. Hogyan? A család-mintájú szeretesség általánossá válásával, mert egy tisztességes családban mindenkinek ugyanannyi jár.

Bulányi György